

MUSEUM OG KUNSTNERBOLIG

*På tuftene av Lars Hertervigs
barndomshjem på Borgøy*

Tord Johann Larsen Breivik 1421

Kunst og Arkitektur

MUSEUM OG KUNSTNERBOLIG

*På tuftene av Lars Hertervigs
barndomshjem på Borgøy*

Tord Johann Larsen Breivik 1421

Kunst og Arkitektur

AVGANGSPROGRAM

Kunst og Arkitektur

10. semester

Tord Johann Larsen Breivik

Veileder: Peter Møller Rasmussen

Det Kongelige Danske Kunstakademi

Skoler for Arkitektur, Design og Konservering

06.02.2020

<i>1 BAKGRUNN OG PROBLEM</i>	—	<i>s. 8</i>
<i>2 IDÉ OG INTENSJON</i>	—	<i>s. 12</i>
<i>3 STED</i>	—	<i>s. 16</i>
<i>4 BIOGRAFI</i>	—	<i>s. 18</i>
<i>5 PROGRAM</i>	—	<i>s. 24</i>
<i>6 FN'S VERDENSMÅL</i>	—	<i>s. 26</i>
<i>7 REFERANSER</i>	—	<i>s. 28</i>
<i>8 AVLEVERING</i>	—	<i>s. 36</i>
<i>9 LITTERATURLISTE</i>	—	<i>s. 38</i>

*"Du kan ikkje male, seier eg.
Kan eg ikkje male? seier han som sit attmed meg.
Nei, seier eg.
Men det kan du, altså, seier han.
Eg kan male, seier eg, og Tiedemann kan male.
Du kan ikkje male, men det er fordi du har venner
som kan male at du har fått innkjøpt eit bilete,
viss det er det du siktar til, seier han.
To bilete, seier eg.
To bilete, då, seier han.
Eg kan male, seier eg.
Ja, tru det du, seier han. Du kan ikkje male, men
Gude har, av ein eller annan grunn, fått selt eit
bilete du har malt.
Eg kan male, seier eg.
Ja du er betre enn Tiedemann, og du, betre enn
Gude, så kvifor bryr du deg med å studere hos
Gude, seier han. Du kunne vel vore der i
Stavanger eller kvar det no er at du kjem frå.
Eg kan male, seier eg."*

Brudeferd i Hardanger - Adolph Tideman og Hans Gude 1848

Borgøya - Lars Hertervig 1867

01.01 **Bakgrunn**

“Lyset på Borgøy”

Det har i flere år vært et ønske fra Tysvær kommune og lokale krefter på øyen om å etablere et museum og minnesmerke for å hedre landskapsmaleren Lars Hertervig, som ble født på Borgøy. Den nasjonalromantiske kunstneren har malt verker som betyr mye for den norske nasjonalidentiteten. Selv om mange, med rette, vil betegne han som en Stavangerkunstner eller som en del av den norske kunsterbevegelsen som studerte ved Kunstakademiet i Düsseldorf, den såkalte “Dusseldorfskolen”, kan man trygt argumentere for Hertervigs relasjon til Borgøy og Tysvær-traktene. Gjennom hans virke finner vi en stadig insisteren på å venne tilbake til sin barndoms natur.

I dag er det anlagt en rute som fører til tuftene av småbruket hvor han ble født og vokste opp. Her finner man et skilt, en benk og et offentlig toalett. Tuftene ligger stillferdig i terrenget, overgrodd av mose og sløret av trær og vekster som har kommet til siden familien forlot stedet. Museet er tenkt med utgangspunkt i disse tuftene.

Kunstnerhus som type

Ønske om å fremheve Lars Hertervigs kunstnerskap i en bygning og et sted som forholder seg til hans liv og virke reiser spørsmål om hvorvidt vi kan innkapsle en kunstners atmosfære og aura i det bygde. Kunstnerhus er et fenomen som allerede eksisterer i flere varianter. Kunstnerenes tilstedeværelse etableres i ulike former og spiller en rolle for bygningens relasjon til stedet.

De vi kjenner best er de små tradisjonelle historiske kunstnerhus med sterk relasjon til sitt sted, ofte hus eller ateliéer direkte bevart som museer. Disse arter seg som stillferdige hus, som innskriver seg i det omkringliggende. De åpner opp verdner hvor tiden er frosset i kunstnerens levetid, som en tidslomme. Her

oppleves rammen omkring kunstnerens virke. De peker på en mer lokalforankret virkelighet, hvor stedets lokalitet er avgjørende for bygningens fremtoning.

En motpol til dette er de mer moderne kunstnerhusene som står i kontrast til det omkringliggende. Her ses bygningen mer som et verk i seg selv, og er med til å avgrense historien inne fra de ytre rammer. Disse bygnignene peker på en mer globalisert verden og deler tanker og ideer på *tvers av* og på *tross av* stedets lokalitet.

Kunstnerhus eksisterer også i feltet mellom disse retnigene. Et mer inngående oppriss av eksempler på disse vil gjennomgå senere i programmet.

Et kunstnerhus spenner også programmessig innhold. Fra det residentielle; det hjemlige til verkstedet; produksjonen og til det museale; arkivet og utstillingen. Hver for seg og sammen kan disse tegne en atmosfære og en aura.

Hvis vi kan kalle kunstnerhus for en typologi, er nettopp det særegne for denne typologien grensen mellom den konserverte aura og den skapte/levende aura. I begge poler antropomorferes bygningen i den landskapelige eller bygde kontekst og på denne måten eksisterer den som en karakter/et vesen som forsterker/gjenoppliver den den gjeldene kunstners aura.

Sted

Tim Cresswell skriver i 2009 teksten "Place", hvor han gjennomgår flere måter å forstå begrepet sted. Han skriver at vår oppfattelse av sted ofte knytter seg til den geografiske forståelsen, et sted som utpeker et bestemt avgrenset område i et koordinatsystem. Men en forståelse av stedet krever en mer sammensatt virkelighets oppfattelse.

I den greske filosofi knytter steder seg til en begivenhet, eller rettere sagt - stedet oppstår i det en begivenhet *finner sted*. Både i Platons og Aristoteles filosofiske tekster finner vi beskrivelser av *chora* og *topos*, som knytter sted til bygning. Martin Heideg-

ger, den tyske filosofen og fenomenologen, forstår stedet som noe som setter rammen for tilværelsen, en særlig tilhørighet, stedets ånd. Han ser stedet som noe som oppstår i det fenomenologiske kraftfeltet, at det materielle har universell/kosmisk verdi på det lokale sted. I den humanistiske geografien, som oppstår i slutten av 1960-tallet, begynner man å forstå sted utfra de samfunsmessige strukturene. Man forstår at stedets karakter er under påvirkning av klimatiske og kulturelle forhold. På 1980-tallet utvikles idéen om stedet som en sosial konstruksjon, et adferdsstyrende begrep vi mennesker kulturelt har utviklet over tid. Og til sist nevner Cresswell geografen Doreen Massey, som argumenterer for at stedet oppstår i gjennom forbindelser til resten av verden, og at begrepet derfor handler mer om ruter enn om røtter.

"In any given place we encounter a combination of materiality, meaning and practice."

"Dwelling describes the way we exist in the world - the way we make the world meaningful, or place-like. In [Heideggers] cabin everything seemed to have its place and the cabin sat almost organically in the natural world, linking the cosmological to the everyday."

"So while ideas of place as mobile and process oriented have focused on the mobilities internal to place, Massey expands this to consider the connections between place and wider world and this opens up place to a more global sensibility."

"[Places] are, in the broadest sense, locations imbued with meaning that are sites of everyday practice."

Utdrag fra T. Cresswells tekst "Place"

01.02 **Problem**

- Hvordan etablere et forslag med et relevant utsagn om Hertervigs aura og hvordan forholder dette seg til Hattarvik/Borgøy?

- Hvordan danne rammen for en utstilling som formidler hele Lars Hertervigs produksjon?

02.01 Idé

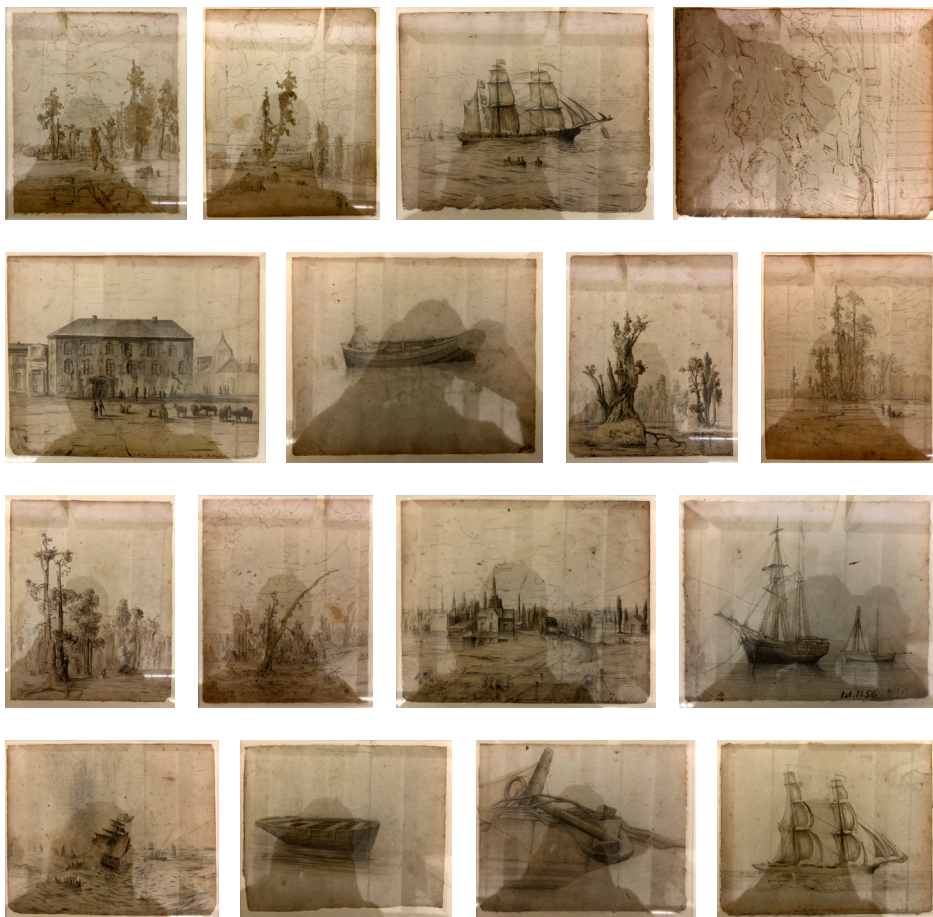
"Å knytte Hertervigs bilder til melankoli, sykdom og endog galskap er ikke uvanlig. Slett ikke "feil", men kanskje noe klisjefyllt?"

- Knut Stene Johansen, Bildets Sorg

Når Knut Stene Johansen åpner sin artikkel "Bildets Sorg" med disse ordene tror jeg han prøver å fortelle oss at Hertervig-resep-sjonens stadige sykmelding av kunstneren, er noe unyansert. Hans sykdomsbilde står uten tvil sentralt for uttrykket i hans kunstnerskap, men forteller kun en liten del av bildenes innhold. Hertervig var nemlig også sterkt preget av sin tilknytning til den religiøse kveker-bevegelsen, sitt utenforskap i kunstmiljøet, familiens sosio-økonomiske arv og hans barndomserindringer.

Dette har flere av de senere kunstteoretikerne forsøkt bringe til overflaten. Her er det verdt å nevne Holger Koefoed, Inger M. Renberg og Kari Greve som til kunstnerens 175 års jubileum i 2005 utga boken LARS HERTERVIG - FRAGMENTER i forbindelse med utstillingen samme år, som fremhevet Hertervigs papirarbeid.

Papirarbeidene forteller om en historie utenfor den tid hvor Hertervig var på gli i den norske nasjonalromantiske bølge. En tid hvor han ikke fikk støtte fra velhavende pengemenn, malte stort med olje på lerret og fulgte den tyske moten. I denne perioden, særlig etter 1868, var han mer tro mot kvekerenes kunstsyn. Derfor er motivene ofte stillfærdige, nøkterne, personlige tolkninger fra bibelen og naturen. Bildene har en nedtonet fargepalett og er ofte malt på begge sider av innpakningspapir, tobakkspapir etc. Den rike produksjonen på sparsommelige materialer, tyder på at Hertervig var mer tilpass i denne delen av hans kunstnerskap.

16 skisser på papir i 8 dobbelrammer - Lars Hertevig

Tysvær kommunes eie

Prosjektet skal stille et aktuelt forslag til kommunens ønske om et Hertervig-museum på Borgøy. Prosjektet skal ta utgangspunkt i de 16 verkene kommunen allerede eier. Verkenes er en del av Hertervigs papirarbeid. I kontrast til disse vil det være skiftende utstillinger som skal utstille hans hovedverk, oljemaleriene. Ved å kuratere fortellingen på denne måten vil det spennes ut et felt som formidler hele Hertervigs kunstnerskap. En sondring mellom kveker-Hertervig og nasjonalromantiske Hertervig, den regionale Hertervig og den universelle Hertervig, fattige Hertervig og bemidlede Hertervig, schizofrene Hertervig og friske Hertervig, Hertervig i lyset og Hertervig i mørket, Hertervig i himmelen og Hertervig i urskogen. Mye kan tyde på at Lars Hertervigs aura tegnes av en fragmentert personlighet og i dette en klar dualisme. Derfor skal dette også være med på å sette atmosfæren i prosjektet.

Prosjektforslaget er lagt ved tuftene av Hertervigs fødested og barndoms natur. Relasjonen mellom bygning og sted skal derfor inkorporeres som en avgjørende del av den 'nye type' som anlegget vil utgjøre i kunstnerhus-typologien. Her vil Cresswells tekst "Place", som redegjør for ulike måter å forstå steds-begrepet på, være sentralt. Denne sammenstillingen mener jeg er fruktbar fordi den tegner et bilde av en verden som rommer ulike virkelighetsoppfatninger, en fragmentert sammenstykket helehet. Litt slik som bilde av Hertervigs aura tegner seg ovenfor.

Prosjektforslaget skal utover å konservere arven etter Hertervig sørge for å bidra til en kontinuitet i lokalsamfunnet. Derfor etableres en bolig med tilhørende atelier og verkstedslokale som en integrert del av anlegget. Her skal kontemporære kunstnere leve, inspireres og produsere med utgangspunkt i de landskaplige omgivelsene som har vært tilbakevendene i Hertervigs kunstnerskap.

02.02 **Intensjon**

- *Skape et anlegg som fremkaller Lars Hertervigs aura*
- *Fremme historien om den sammensatte Lars Hertervig*
- *Sørge for kontinuitet i lokalsamfunnet*
- *Fremme og konservere den norske kulturarven*

03 Sted

Øyen

Borgøy er en øy i Tysvær kommune i Rogaland. Øyen ligger i innløpet til Skjoldafjorden mellom Tysvær og Nedstrand og er uten bro og ferjeforbindelse. Borgøy er forbundet til fastlandet med skyssbåttjeneste som går til Steinsvik i Tysvær. Øyen er ca. 4,5km².

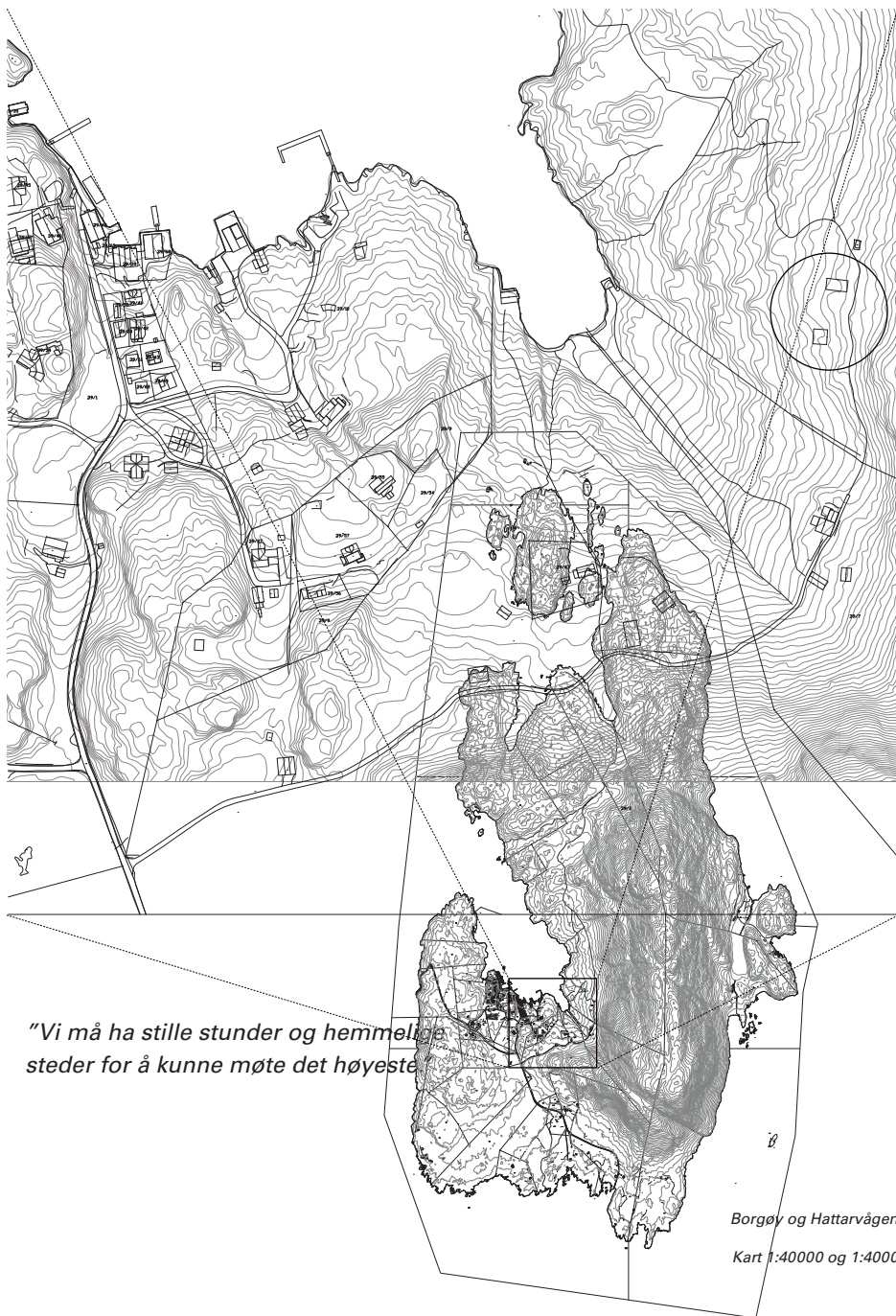
På den sydlige delen av øyen, rundt gården Østabøvik, ligger store åpne granittsvaberg. På nordenden av øyen ligger små runde hattøyer som kalles Skullebergsøyni. Faunaen på øyen er preget av furutrær som beveger seg helt ned til vannkanten. Borgøyhatten er øyens høyeste punkt på 292 moh.

På øyen har det vært drevet tinngruver og granittbrudd. I dag er øya for det meste et sommerparadis for folk med hytter på øya eller i lokalområdet. "Sjøhuset" ligger ved kaien man ankommer når man kommer til øyen og er et forsamlingshus og spisested som holder sesongåpent i sommermånedene. Det er omkring ni fastboende på øyen i dag.

Sitet

Man ankommer sitet via den anlagte grusstien fra kaien. Stien er ca. 1km lang. Flere steder er grusstien dårlig vedlikeholdt og skiltene som viser vei til tuftene vekke. På stedet er en stålplate felt inn i en stor sten med skriften: "HER VART KUNSTMÅLAREN LARS HERTERVIG FØDD 16.FEBRUAR 1830". Litt lenger borte er en benk plassert med utsyn til tuftene av småbruket Hertervig vokste opp og ved enden av stien er det nylig etablert et offentlig toalett i cortenstål.

Tuftene melder seg forsiktig i landskapet og er overgrodd av mose og sløret av andre vekster som har kommet til i tidens løp. De ligger i et veldig kupert terreng ved foten av Borgøyhatten. Gjennom den tett voksende skogen kan man skimte havet.

"Vi må ha stille stunder og hemmelige steder for å kunne møte det høyeste"

Borgøy og Hattarvågen

Kart 1:40000 og 1:4000

04 Biografi

- 1830 16. feb *Lars Hertervig født på Borgøya i Tysvær som tredje av ni barn. Faren Lars Larsen Hertervig (1799-1885) driver et lite bruk sammen med sin kone Jorund Larsdatter f. Tøge (1804-1858)*
28. mars *Lars Hertervig døpt i Skjold kirke.*
- ca. 1835 *Foreldrene blir tilhengere av kvekerenes lære, og sognet til den lille kvekermenigheten i Tysvær og Skjold.*
- 1837 *Faren selger gården til to av naboene Vilhelm Larsen Hertervig og Nils Gudmundsen for tilsammen Sp.d. 460.*
- sommer/høst *Familien installert i sitt gamle hus ytterst på Stranden i Sandviken i Rosenborggt. 38. Faren tar tilfeldige jobber. Foreldrene blir tilhengere, såkalt attenders, av Vennenes samfund, som kvekermenigheten kaltes i Stavanger.*
- 1838 *Lars settes i malerlære hos malermester og fremstående kveker Endre Dahl, (1816-1885). Verkstedet lå i Nygaten 5.*
- 1844(ca.) *To rosemalere fra Sirdal, Salve og Per (Peder) Aanesen overtar Endre Dahls forretning. Hertervig fortsetter som lærling. Senere får de verksted i Nygaten 9 og 13.*
- 1845 16. juli *Dissenterloven vedtatt*
- 1846 19. april *Hertervig konfrimert i Stavanger domkirke sammen med to av søstrene: "de forlangte at overgaa til Statskirken!"*
- 1849 *Løytnant Lund (sannsynligvis maleren Bernt Lund) oppdager Hertervigs talent og får ham inn på Bernhard Hansons (1821-1883) private tegneskole på Kongsgård skole.*
- 1850 Tidlig på året *Hertervig får se et maleri av Knut Baade (1808-1879) hos grosserer og skibsreder Hans Gabriel Buchholdt Sundt (1800-1881). Hertervigs ønske om å bli kunstner vekkes for alvor og Sund vil hjelpe ham økonomisk. Sammen med andre fremstående borgere Hans Lindahl, Henrich Svendsen og Jens Z. Kielland (1816-1881) (far til Alexander L. Kielland) påkoster de hans utdanning på Tegneskolen i Christiania.*
- 1850 desember *Hertervig ankommer til Christiania og bor hos John Edmund de Conninck (1817-1874) sammen med andre landsgutter som arbeider på de Connincks treskjærerverksted i Tollbodgt. 18*

10. desember Melder seg som aspirant på Kongelige Tegneskole.
- 1851 14. januar På tegneskolens direksjonsmøte med Hertervig tatt opp som nr. 2 "Bestemt til Maler." Blir elev av Johannes Flintoe (1787-1870) i frihåndsklassen. Johan F. Eckersberg (1822-1870) skal også ha veiledet ham.
10. juni Hertervig (?) deltar i den nordiske studenterfesten på Bygdøy.
- sommeren Oppholder seg antagelig i Skånevik hos H. G. B. Sundts bror Lauritz Sundt på Milje gård hvor han tar skisser og maler landskaper.
- fra oktober Hertervig fortsetter i frihåndsklassen med Joachim Frich (1810-1858) som lærer.
- 1852 april Reiser til Düsseldorf med anbefalingsbrev fra Eckersberg til Hans F. Gude (1825-1903) og blir hans privatelev. Hertervig bor hos enkefru Henriette Winckelmann, i Jägerhofstr. 3. Han forelsker seg i hennes eldste datter Helene Winkelmann (f. 1837 i London).
- sommeren Blir i Dusseldorf og tegner skisser på utflukter med andre Gude-elever og skandinaviske kunstnere. Får regelmessig veiledning av Gude.
- 1853 mai Hertervig maler sine første selvstendige malerier fra omegnen rundt Düsseldorf.
- juli Reiser hjem på studietur. Får følge med familien Gude på båten hjem. Gude anbefaler ham innkjøpt av Kunstforeningen i Christiania, og regner ham som sin mest lovende elev.
- sommeren Oppholder seg hjemme i Stavanger og på studiereise i Skånevik. Gjør skisser i Skånevik, Åkrafjorden og andre steder i denne delen av kyst-Norge.
- 1853 oktober Tilbake i Düsseldorf. Gude blir i Norge denne vinteren, og Erik Bodom (1829-1879) overtar hans elever. Hertrvig får ikke bo hos familien Winkelmann denne sesongen, og familien avviser hans følelser for Helene bl. a. med politiets hjelp. Hans kamerater utnytter situasjonen til å drive gjøn med hans ulykkelige forelskelse. Han blir mistenksom og merker tegn på sjelelig forstyrrelse, bl. a. hallusinasjoner.
5. november "Det norske Selskab" i Düsseldorf utvides til "Nordisk forening".
- 1854 januar I sine brev til Sundt klager han over sykelighet.
- april Sundt tillater ham å avbryte studiene og Hertervig reiser hjem. Han får solgt sine første malerier til kunstforeningene i Christiania og Bergen.

- sommeren *Tilbringer sommeren i Skånevik og skal dels male og dels delta i det vanlige gårdsarbeidet på Milje.*
- august/
november *På dr. Løwolds befaling sender Sundt Hertervig med som passasjer tog mannskap på sin skonnert "Sylphiden." Reisen går via England til Middelhavet der skipperen Torger Some blir myrdet på land i Malaga. På hjemreisen forlater Hertervig skipet i Flekkefjord.*
- 1855 januar *Hertervig bor hos Sundt som nå gjør en henvendelse til dir. Ole R. Sandberg (1811-1883) på Gaustad Asyl om hvilken hjelp det kunne være å få på det nyanlagte sinnsykehus.*
- sommeren *Bor på Milje i Skånevik. Maler Rullestad. på gårdens seter Bjødnastølen og i selve Skånevik.*
- oktober *Hertervig flytter tilbake til Stavanger, men får ikke bo hos Sundt. Aanesen går med på å ta Hertervig tilbake som svenn og har ham i losji på Sundts regning. Hertervig arbeider med sine store malerier også: "Rullestadvvet", "Den gamle broen", "Sommerlandskap i tordenvær" og "Ved Smien", disse maler han ferdig på verkstedet før august 1856.*
- 1856 29. februar *Sundt ber Stavanger Fattig Comissin om å få Hertervig sendt til Gaustad Asyl.*
- mars *Aanesen vil ikke ha Hertervig i losji lenger og han flyttes til baker O. Nilsen i Kleven, fortsatt på Sundts regning.*
9. mai *Hertervigs opphold på Gaustad behandles av magistraten og forelegges representantene med anbefalelse om å bevilge midler til sykehusoppholdet.*
29. mai *Magistraten ber om en legeerklæring om Hertervigs tilstand.*
27. juli *Sundt får dr. E. Lange til å skrive en erklæring.*
20. august *Sundt får siste brev til magistraten der han vil trekke tilbake sitt tilbud om å betale halvparten av oppholdsutgiftene på Asylet, hvis ikke kommunen handler raskt.*
25. september *Saken behandles av representantene på møte 16. september, og magistraten gir sin godkjenning til opphold på asylet.*
8. oktober *Hertervig ankommer til Gaustad Asyl ved Christiania. Innskrevet på mannsavdeling A som pasient nr. 189.*

11. oktober Undersøkes av legen. Sannsynligvis har både overlegen dir. Ole Sandberg og reservelegen Ludvig Dahl (1826-1890) behandlet Hertervig. Han lider av "Melancholia" og som sannsynlig sykdomsårsak står "Kjærlighetsaffærer."
20. november Overføres til avd. B for "Rolige Syge af mindre dannet stand".
24. desember Hertervig går uten tillatelse til sitt tidligere losji i Christiania og blir hentet tilbake neste dag. Han klager sterkt over behandlingen på sykehuset.
- 1857 Diagnosen endres fra "Melancholia" til "Dementia" uten at endringen er nærmere kommentert. Som sannsynlig årsak til sykdommen står: "Onanie" og "Kjærlighetsaffærer."
5. oktober Stavanger Magistrat ber dir. Sandberg om en uttalelse om Hertervigs tilstand.
12. oktober Dir. Sandberg svarer at pasienten befinner seg i uforandret tilstand og at han ikke vil bli bedre ved forlenget opphold.
2. desember Stavanger Magistrat bestemmer å få hjemsendt den "sindsyge Person Lars Hertervig".
- 1858 vinter Hertervigs yngre bror omkommer på sjøen.
23. mars Moren dør og begraves på fattigkassas bekostning.
22. april Hertervig utskrives som "ikke helbredet".
25. april Retur til Stavanger. Hertervig bor igjen hos baker Olav Nilsen i Kleven på Fattigkassas regning, dvs. de betalte 5 Sp. d. 17 sk. pr. md. i kost og losji.
- 1859 5. juli På familiens forespørsel blir Hertervig satt i forpleining på Borgøya hos sin onkel Gudmund Vilhelm Larsen Hertervig. Kommunen godkjenner forslaget og han får bo hos slekt på gården Østabøvik på Borgøyas sydspiss. Broren Knut følger ham ut til Borgøya.
- november Først bor han der på prøve, fra nov. betaler kommunen 3 Sp. d. pr. md. Han deltar i gårdsarbeidet og får i noen grad tegne og male .
- 1860 1. mars Fattigkassa betaler 3 Sp . d . 40 Sk . pr . md .
- 1863 sommeren Antagelig på reise med broren Knuts jakt til Christiania og Bunnefjorden
- 1865 22. juni Broren Knut henter ham tilbake til Stavanger . Hertervig bor hos broren Knut og hustru Ellen Marie Hertervig i Sandvigens Kassefabrikk . Han

arbeider som daglannet svenn hos malermester Aanensen . Fattigkassen betaler ikke for ham i denne perioden . Her får Hertervig igjen tilgang på malersaker , og han lager en rekke av sine kjente fjordbilder der , bl . a . Stavanger sett fra Vålands , Fjordbunn III og Gamle Furutrær .

- 1866 1. juli Hertervig bor hos Aanensen som får 2 Sp . utbetalt fra Fattigkassa for å ha ham i losji . Han omtales i protokollen som noget Sindssvag .
- 1867 31. mars Blir sagt opp hos Aanensen samtidig som fattigkassens bidrag opphører . Maler : « Fra Tysvær , Marine og « Fra Borgøya . Han flytter til faren i Rosenbergt . 38 , og de to lager forskjellige ting - bokhyller , sybord etc som de selger på torget .
- 1870 1. sept Flytter til broren Knut og Ellen Marie i Sandvigens Kasse fabrikk . Fattigkassa betaler 1 Sp . d . 60 Sk . pr . md . for ham Sannsynligvis reiser han med broren og en av søstrene til København i løpet av 1870 - årene . Før 1878 flytter broren Knut til Island og arbeider som notbas på et sildebåtlag der . Ellen Marie blir igjen i Sta vanger .
- 1877 Ved overgangen til nytt pengesystem utbetales kr . 6 , - pr . md . fra fattigkassa .

I L . Dahls gave til Nasjonalgalleriets Kobberstikkssamling er tre Hertervig - akvareller fra 1855 - 56) .
- 1878 sept. Flytter til farens hus igjen . Fattigkassa betaler kr . 10 , - .
- 1881 1. mai Fattigkassa utbetalte kr . 14 , - . H . G . B . Sundt dør .
- 1885 14. des Faren der . Hertervig flytter til svigerinnen Ellen Marie som losjerer hos telefonarbeider Ole Abeland i Rosen berggt . 26 .
- 1888 30. april Etter hjemkomsten fra Paris begynner Alexander L . Kiel land (1849 - 1906) å samle opplysninger om Hertervig .
- 1891 Kielland blir borgermester i byen og samtidig formann i Stavanger fattigstyre . Får istand et møte med Hertervig i sitt hjem ved Bredevannet .
- 1893 7. juni Artikkelen om Hertervig En Efterglemt trykkes i Dag bladet . Den står også i Stavanger - avisene umiddelbart etterpå .
12. juli Kielland prøver å få Nasjonalgalleriet til å kjøpe Ved Smien for kr . 500 , - Nasjonalgalleriet avslår innkjøp mot to stemmer - Andreas Auberts og Erik Werenskiolds . Heller ikke Bergen Billedgalleri kjøper bildet .

- 1899 26. mars Fattigkassa utbetaler kr . 1 , 75 ekstraordinært til tegne . saker .
- 1900 1. januar I Fattigkassas protokoller overføres Hertervig fra Avd . I for « Vanvittige samt foreldreløse Born under 15 Aar til Avd . II for Gamle , Vanføre og Syge . Dette året får Hertervig innvilget plass på det kommunale sykehus p . g . a . en magelidelse , men velger å ikke legges inn . Ellen Marie som nå er 77 år , flytter til Kongensgt . 26 ved Nytorget . Hertervig vil ikke flytte , og blir boende hos Abelands .
- 1901 1. juli Fattigkassa betaler kr . 20 , - pr . md .
1. desember På grunn av tiltagende sykkelighet blir han sengeliggende p . g . a . en magesykdom (sannsynligvis magekreft) . Herter vig overføres til et sted han kunne tas i forpleining til vognmann Torger Nordbe i Nedre Strangt . 26 og fattigkassa betaler kr . 24 ,
- 1902 6. januar Hertervig dør kl . 09 . 30 .
9. januar A . L . Kielland skriver en notis i avisen om begravelse .
10. januar Hertervig begraves og dikterpresten Jonas Dahl forretter .

05 Program

- *Utstillingsrom til papirarbeid*
- *Utstillingsrom til oljemaleri*
- *Utstillingsrom til gjestende kunstner*
- *Tekinskrom*
- *Kafé*
- *Toilet*
- *Garderobe*
- *Resepsjon*
- *Butik*
- *Undervisningslokale*
- *Værelse*
- *Kjøkken*
- *Bad*
- *Stue*
- *Værksted*
- *Atelier*
- *Have*

Programmet er veiledende og avhengig av prosjektets utvikling.

Kat. 39. FARENS VÆRELSE / FATHER'S BEDROOM, 1870-årene

06 FN's verdensmål

11. Bæredygtige byer og lokalsamfund

11.4 Styrke indsatsen for at beskytte og bevare verdens kultur- og naturarv.

11.a Støtte positive økonomiske, sociale og miljømæssige forbindelser mellem by, opland og landdistrikter ved at styrke den nationale og regionale udviklingsplanlægning.

Kat. 35. HVITT HUS I UTKANTEN AV STAVANGER / WHITE HOUSE ON THE OUTSKIRTS OF STAVANGER, 1870–80-årene

07.01 Referanser

A House To Die In - Snøhetta og Bjarne Melgaard

Bjarne Melgaard regnes av mange som den mest suksessfulle norske samtidskunstneren. Hans verker arbeider med temaer som sadomasokisme, death metal og homoerotikk. I 2011 kontaktet han Slevaag-brødrene, for å fremme ønske om å realisere et skulpturelt hus, som skulle bli hans residens og atelier. Kort tid etter var Snøhetta involvert, og prosessen med og oversette Melgaards produksjon til en arkitektonisk størrelse var i gang.

Bjarne Melgaard spenner vidt i kunstens plattformer, men arbeider ofte innenfor performance/innstallasjons-kunsten. Innenfor dette har han gjort seg kjent med hva det vil si å lage verdener (virkeligheter/atmosfærer) lukket omkring seg selv. Verket "The Church for Joey Stefano" fra utstillingen "The Scream" i 1996 var en sammenstilling av nærmere tusen objekter som skulle innkapsle pornostjernen Joey Stefano som en metafor på det grensesøkende mennesket, sannsynligvis Melgaard selv.

Arkitekt Kjetil Trædal fra Snøhetta har selv sagt at A House To Die In er et forsøk på å definere en typologi av noe som eksisterer i mellom kunst og arkitektur, og på den måten skape et hus til kunstneren. Huset tar avsett i Melgaards skulpturer og tegninger og arbeider med ukonvensjonelle sammensetninger av det indre program. For eksempel kan kontor og spa ligge i et rom og basseng og spisestue i et annet. Denne måten å arbeide med programmet på er veldig unorsk og lyder mer på noe ekstravagant.

Husets ytre fasong er også fremmed og fasaden lukker av for omverdenen. Det var derfor til stor frustrasjon at det ble bygges på Edvard Munchs Villas tomt "Kikkut". Motstanden var så stor at kommunen besluttet å si nei til prosjektet. I ettertid har Bjarne Melgaard sagt at det er motstanden i prosjektet som gjør prosjektet sterkere, og gir det et liv videre som en slags performance.

07.02 Referanser

House for Essex - FAT architecture og Grayson Perry

Grayson Perry er en Engelsk kontemporær kunstner, forfatter og TV-personlighet. Han er kjent for sine kermaiske vaser, vevede tepper og transkjønnede antrekk, samt hans observasjoner av den kontemporære kunstscenen og nedbrytning av de britiske konvensjonelle fordommer, trender og svakheter.

Han ble i 2012 kontaktet av filosofen Alain de Botton og forespurt om han ikke ville tegne en kirke. Da han allerede hadde skissene klare, ble han satt i samarbeid med arkitektkontoret "Fashion Architecture Taste - FAT" og til slutt ble prosjektet realisert gjennom Living Architecture.

Huset er bygget til den fiktive avdøde personen, Julie May Cope. Ei arbeiderklassedame fra Essex. Historien forteller at det var hennes andre ektemann, en it-konsulent, som bygget de som en katedral til ære for henne. På samme måte som mugulen Shah Jahan bygget Taj Mahal til ære for hans avdøde kone Mumtaz Mahal. Huset er foret med historier om hennes liv, fra flisene på fasaden med symboler som forteller om hennes rock-chic ungdom til de veggteppene inne i huset som tar for seg alle begivenhetene i livet hennes. Perry selv har bidratt med keramiske skulpturer basert på den irske *sheela-na-gigs* tradisjonen, som en hyllest til henne som en slags moderne moder jord.

Huset trekker på mange tradisjonelle stiltrekk og elementer fra den lokale byggeskikken, men i møte med det moderne byggeri og Grayson Perrys kunstneriske uttrykk forskyves det vekk fra det velkjente. Dette fenomenet blir beskrevet av Sigmund Freud i "*Das unheimlich*" - *the uncanny* - *det uhyggelige*. Fenomenet beskriver det som skjer når noe synes merkelig i det velkjente, eller velkjent i det merkelige.

07.03 Referanser

Grotten - H D F von Linstow og Henrik Wergeland

Henrik Wergeland var en norsk forfatter og Norges største lyriker. Wergelands diktning spænder fra det visionære, kosmologiske digt Skabelsen, Mennesket og Messias til børnerim som "Den prægtigklædte Sommerfugl", fra undergangsdigte som "Cæsaris" til idyller som "Hardanger".

I 1841 tegnet han Grotten til seg selv, sammen med slottsarkitekt Linstow. Huset blir regnet for å være Norges første sveitserhus og ligger på en fjellknaus på utkanten av Slottsparken i Oslo. Fra berggrunnen under huset ble det tatt ut brostein (diabas eller grønnstein) til bygatene og til Slottsparken, noe som skapte ei dyp kløft. I stede for å fylle den igjen fikk Wergeland bygd en portal og en terrasse over, slik at det virkelig ble en grotte. Wergeland brukte grotten som utstillingsted for alle rariteter han samlet på.

Bygningen er et laftet og panelt tømmerhus. Da det sto ferdig 17. mai 1841, tok et svalepar bolig under takskjegget på uthuset. Dette inspirerte Wergeland til å skrive diktet "Omen accipio" ("jeg tar varsel"), hvor han legger ut med ordene: *Nu er mit hus velsignet, en svale fløj herind.*

Siden 1922 har Grotten vært statens æresbolig for fortjente kunstnere, og tre av 1900-tallets kjente norske kunstnere har bodd der. Det var snakk om å gjøre det om til både barnehage og Wergelands-museum i årene etter 1978, men det ble beholdt som æresbolig for kunstnere og rehabilitert.

Husets karakter er i høy grad under innflytelse av dets lokalitet. Ikke bare har grotten under huset gitt navn til boligen, men den forteller også en historie om bruken av lokale materialer under tilblivelsen av Oslo.

07.04 Referanser

Knut Hamsuns barndomshjem på Hamarøy

Etter krigen og rettsoppgjøret med Knut Hamsun, var forfatteren et nasjonalt traume. Men lokale krefter på Hamarøy, stedet Hamsun vokste opp, arbeidet for å løfte hans minne og hans tilknytning til Hamarøy. Dette arbeide begynte allerede like etter hans død i 1952. Den 4. august 1959 ble det avduket en byste av Hamsun på Hamsund for å markere hans 100 årssdag. I 1982 ble Hamsundagane etablert og først i 1989 ble idéen om et eget Hamsunsenter etablert.

I forbindelsen med etableringen av Hamsunsenteret, ble det åpnet opp for besøk på barndomshjemmet som ligger 5km fra senteret. Her kan man få et innblikk i hvordan forfatteren vokste opp på det lille gårdsbruket i Hamsund.

Det oransje trehuset og den rødmalte låven ligger idyllisk til under fjellene i Hamsund. Det var hit familien Pedersen kom sommeren 1862 og forfatteren tok senere stedsnavnet som etternavn.

Opp den smale trappen finner vi det gamle gutterommet og Knuts knagg hvor bokstaven «K» er risset inn. I moren Toras rom kommer vi nærmere inn på hennes liv. Moren led av nervesyke og hennes tilstand var en av grunnene til at Knut i en alder av 11 år ble satt bort til onkel Hans på Presteid. I stuen finner vi faren Peders symaskin og morens rokk som hun hadde med da de flyttet fra gården Garmotræet i Gudbrandsdalen. Flere av tingene til familien og det originale interiøret er bevart.

Huset forteller historien om en kunstneraura som er konserverert i de hverdagslige objektene som preget barndomsårene til Hamsun. Samtid kan vi forstå noe om de sosioøkonomiske vilkårene familien levde under, hvor man både dyrket og høstet avgrøder av jorden man bodde på.

08 Avlevering

Model:

- 1:5000
- 1:500
- 1:50
- 1:5

Tegningsett:

- *Situasjonsplan*
- *Plan, snitt og fasade*
- *Bygningsdetalje*
- *Visuals*

Avleveringsmaterialet er veiledende og avhengig av prosjektets utvikling.

Kat. 52. LANDSKAP MED SJU RYTTERE / LANDSCAPE WITH SEVEN RIDERS, 1880-90-årene

09 Litteraturliste

Renberg, Inger M./ Koefoed, Holger/ Greve, Kari/ Lars Hertervig, Fragmenter - Arbeider på papir 1968-1902

2005 - *Labrinth Press, Rogaland Kunstmuseum/ Bergen Kunstmuseum/ Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design*

Fosse, Jon, Melancholia I & II

2004(1995 og 1996) - *Det Norske Samlaget, Oslo*

Koefoed, Holger, Lars Hertervig - Lysets Maler

1984 - *Gyldendal Norske Forlag A/S*

Cresswell, T., "Place"

2009 - *Royal Holloway, University of London, Egham, UK*

Johansen, Knut Stene, "Bildets Sorg"

2002 - *VINDUET - <http://arkiv.vinduet.no/tekst.asp?id=300&p=y>*

Renberg, Inger M., "Stanse tiden - temporale aspekter i Lars Hertervigs landskapsmaleri"

2002 - *Master thesis, Kunsthistorie, Universitetet i Oslo*

Ill. 4. SKISSEBOK IV, kat.nr. 30, side tre recto.
Rester av avispapir er synlig på den ubemalte siden.
Foto: Knut Øystein Nerdrum, Nasjonalmuseet

Ill. 3. SKISSEBOK IV, kat.nr. 30, 1. oppslag.
Foto: Knut Øystein Nerdrum, Nasjonalmuseet

PROGRAM

KØBENHAVN

MMXX